

Функції і процес управління системою забезпечення економічної безпекою підприємства

План

1. Система показників зовнішніх джерел інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою.
2. Система показників внутрішніх джерел інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою.
3. Фінансовий аналіз, як інструмент забезпечення управління фінансово-економічною безпекою.
4. Фінансове планування, як інструмент забезпечення управління фінансово-економічною безпекою.

1 Система показників зовнішніх джерел інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансового менеджменту є функціональним комплексом, що забезпечує процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних оперативних управлінських рішень по всіх аспектах фінансової діяльності підприємства.

Зміст системи інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою, її широта і глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємств, їх організаційно-правовою формою функціонування, об'ємом і ступенем диверсифікації фінансової діяльності і поряд інших умов. Конкретні показники цієї системи формуються як за рахунок зовнішніх (що знаходяться поза підприємством), так і внутрішніх джерел інформації. У розрізі кожної з груп цих джерел вся сукупність показників, що включаються в інформаційну систему фінансового менеджменту, заздалегідь класифікується.

Система показників інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою, що формуються із зовнішніх джерел, ділиться на чотири основні групи, рис. 2.1.

1. Показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни. Система інформативних показників цієї групи служить основою проведення аналізу і прогнозування умов зовнішнього фінансового середовища функціонування підприємства при ухваленні стратегічних рішень у області фінансової діяльності (стратегії розвитку його активів і капіталу, здійснення інвестиційної діяльності, формування системи перспективних цільових показників фінансового менеджменту). Формування системи показників цієї групи ґрунтується на публікованих даних державної статистики.

Показники, що входять до складу першої групи, підрозділяються на два блоки:

У першому блоці – «Показники макроекономічного розвитку» – містяться наступні основні інформативні показники, використовувані в процесі управління фінансами підприємства:

- темп зростання внутрішнього валового продукту і національного доходу;
- об'єм емісії грошей в даному періоді;
- грошові доходи населення;
- внески населення в банках;
- індекс інфляції;
- облікова ставка центрального банку.

Рис. 1. Система показателей інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, що формуються із зовнішніх джерел

У другому блоці – «Показники галузевого розвитку» – містяться наступні основні інформативні показники по галузі, до якої належить підприємство:

- об'єм проведеної (реалізованої) продукції, його динаміка;
- загальна вартість активів підприємств, зокрема оборотних;
- сума власного капіталу підприємств;
- сума валового прибутку підприємств, зокрема по основній (операційною) діяльності;
- ставка оподаткування прибули по основній діяльності;
- ставки податку на додану вартість і акцизного збору на продукцію, що випускається підприємствами галузі;
- індекс цін на продукцію галузі в даному періоді.

2. Показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку. Система інформативних показників цієї групи служить для ухвалення управлінських рішень у області формування портфеля довгострокових фінансових інвестицій, здійснення короткострокових фінансових інвестицій, залучення кредитів, валютних операцій і деяких інших аспектів фінансового менеджменту. Формування системи показників цієї групи ґрунтується на публікаціях періодичних комерційних видань, фондової і валютної біржі, а також на відповідних електронних джерелах інформації.

Показники, що входять до складу другої групи, підрозділяються на три блоки.

У першому блоці – «Показники, що характеризують кон'юнктуру окремих сегментів фондового ринку» – містяться наступні основні інформативні дані:

- види основних фондових інструментів (акцій, облігацій), що звертаються на біржовому і позабіржовому фондовому ринку;
- котирувані ціни пропозиції і попиту основних видів фондових інструментів;
- об'єми і ціни операцій по основних видах фондових інструментів;
- зведений індекс динаміки цін на фондовому ринку.

У другому блоці – «Показники, що характеризують кон'юнктуру окремих сегментів кредитного ринку» – містяться наступні інформативні показники:

- кредитна ставка окремих комерційних банків, диференційована по термінах надання фінансового кредиту;
- лізингова ставка по видах активів;
- депозитна ставка окремих комерційних банків, диференційована по внесках до запитання і терміновим внескам.

У третьому блоці – «Показники, що характеризують кон'юнктуру окремих сегментів валютного ринку» – містяться наступні інформативні показники:

- офіційний курс окремих валют, якими оперує підприємство в процесі зовнішньоекономічної діяльності;
- курс покупки – продажу аналогічних видів валют, встановлений комерційними банками.

3. Показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів. Система інформативних показників цієї групи використовується

в основному для ухвалення оперативних управлінських рішень по окремих аспектах формування і використання фінансових ресурсів. Ці показники формуються звичайно в розрізі наступних блоків: «Банки»; «Лізингові компанії»; «Страхові компанії»; «Інвестиційні компанії і фонди»; «Постачальники продукції»; «Покупці продукції»; «Конкуренти». Джерелом формування показників цієї групи служать публікації звітних матеріалів в пресі (по окремих видах господарюючих суб'єктів такі публікації є обов'язковими), відповідні рейтинги з основними результативними показниками діяльності (по банках, страхових компаніях), а також платні довідки бізнесу, що надаються окремими інформаційними компаніями (отримання такої інформації повинне здійснюватися тільки легальними способами).

Склад інформативних показників кожного блоку визначається конкретними цілями управління фінансами, об'ємом операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, тривалістю партнерських відносин і іншими умовами.

4. Нормативно-регулюючі показники. Система цих показників враховується в процесі підготовки фінансових рішень, пов'язаних з особливостями державного регулювання фінансової діяльності підприємств. Ці показники формуються, як правило, в розрізі двох блоків: «Нормативно-регулюючі показники по різних аспектах фінансової діяльності підприємства» і «нормативно-регулюючі показники з питань функціонування окремих сегментів фінансового ринку. Джерелом формування показників цієї групи є нормативно-правові акти, що приймаються різними органами державного управління.

2 Система показників внутрішніх джерел інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою

Система показників інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою, що формуються з внутрішніх джерел, ділиться на три групи, рис. 2.2.

1. Показники фінансової звітності підприємства. Система інформативних показників цієї групи широко використовується як зовнішніми, так і внутрішніми користувачами. Вона застосовується в процесі фінансового аналізу, планування, розробки фінансової стратегії і політики по основних аспектах фінансової діяльності, дає найбільш агреговане уявлення про результати фінансової діяльності підприємства.

Перевагою показників цієї групи є їх уніфікація, оскільки вони базуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах обліку (що дозволяє використовувати типові технології і алгоритми фінансових розрахунків по окремих аспектах формування і розподілу фінансових ресурсів, а також порівнювати ці показники з іншими аналогічними підприємствами); чітка регулярність формування (у встановлені нормативні терміни); високий ступінь надійності (звітність, що формується на базі

фінансового обліку, надається зовнішнім користувачам і підлягає зовнішньому аудиту).

В той же час, інформаційна база, що формується на основі фінансового обліку, має і певні недоліки, основними з яких є: віддзеркалення інформативних показників лише по підприємству в цілому (що не дозволяє використовувати її при ухваленні управлінських рішень по окремих сферах фінансової діяльності, центрах відповідальності і т.п.); низька періодичність розробки (як правило, один раз в квартал, а окремі форми звітності – тільки один раз в рік); використання тільки вартісних показників (що утрудняє аналіз впливу зміни цін на формування фінансових ресурсів).

Рис. 2. Система показників інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, що формуються з внутрішніх джерел

Показники, що входять до складу цієї групи, підрозділяються на три основні блоки.

У першому блоці містяться показники, відбивані в балансі підприємства, що складається з активу і пасиву.

У складі активу балансу відображаються показники наступних трьох розділів: 1) необоротні активи; 2) оборотні активи; 3) витрати майбутніх періодів.

У складі пасиву балансу відображаються показники наступних п'яти розділів: а) власний капітал; 2) забезпечення майбутніх витрат і платежів; у) довгострокові зобов'язання; 4) поточні зобов'язання; 5) доходи майбутніх періодів.

У другому блоці містяться показники, відбивані в звіті про фінансові результати підприємства. Цей звіт включає показники по наступних трьох розділах: 1) фінансові результати; 2) елементи операційних витрат; 3) розрахунок показників прибутковості акцій.

У третьому блоці містяться показники, відбивані в Звіті про рух грошових коштів підприємства. Цей звіт побудований в розрізі наступних розділів: 1) рух засобів в результаті операційної діяльності; 2) рух засобів в результаті інвестиційної діяльності; 3) рух засобів в результаті фінансової діяльності.

2. Показники управлінського обліку підприємства. Система цієї групи показників використовується для поточного і оперативного управління практично всіма аспектами фінансової діяльності підприємства, а найбільшою мірою – в процесі фінансового забезпечення операційної його діяльності.

Цей вид обліку одержує розвиток у зв'язку з переходом підприємств нашої країни до загальноприйнятої в міжнародній практиці системи бухгалтерського обліку, який дозволяє істотно доповнити облік фінансовий. Він є системою обліку всіх необхідних показників, що формують інформаційну базу оперативних управлінських рішень (в основному, у області управління формуванням і використанням прибули) і планування діяльності підприємства в майбутньому періоді.

Порівняно з фінансовим управлінський облік володіє наступними основними перевагами: він відображає не тільки вартісні, але і натуральні значення показників (а отже і тенденції зміни цін на сировину, готову продукцію і т.п.); періодичність представлення результатів управлінського обліку повністю відповідає потребі в інформації для ухвалення оперативних управлінських рішень (при необхідності інформація може представлятися навіть щодня); цей облік може бути структурований в будь-якому розрізі – по центрах відповідальності, видах фінансової діяльності і т.п. (при одночасній агрегації показників в цілому по підприємству); він може відображати окремі активи з урахуванням темпів інфляції, вартості грошей в часі і т.п. Результати цього обліку є комерційною таємницею підприємства і не повинні надаватися зовнішнім користувачам.

В процесі побудови системи інформаційного забезпечення управління фінансовою діяльністю управлінський облік покликаний формувати групи показників, що відображають об'єми діяльності, суму і склад витрат, суму і

склад одержуваних доходів і інших. Ці групи показників формуються в процесі управлінського обліку звичайно по наступних блоках:

- а) по сферах фінансової діяльності підприємства;
- б) по регіонах діяльності (якщо для підприємств характерна регіональна диверсифікація фінансової діяльності);
- в) по центрах відповідальності (створеним на підприємстві центрам витрат, доходу, прибули і інвестицій).

Управлінський облік будується індивідуально на кожному підприємстві і повинен бути в першу чергу підпорядкований завданням інформативного забезпечення процесу оперативного управління фінансовою діяльністю.

3. Нормативно-планові показники, пов'язані з фінансовим розвитком підприємства. Ці показники використовуються в процесі поточного і оперативного контролю за ходом здійснення фінансової діяльності. Вони формуються безпосередньо на підприємстві по наступних двох блоках:

а) система внутрішніх нормативів, регулюючих фінансовий розвиток підприємства. У цю систему включаються нормативи окремих видів активів підприємства, нормативи співвідношення готельних видів активів і структури капіталу, норми питомої витрати фінансових ресурсів і витрат і т.п.;

б) система планових показників фінансового розвитку підприємства. До складу показників цього блоку включається вся сукупність показників поточних і оперативних фінансових планів всіх видів.

Використання всіх показників, що представляють інтерес і формуються як із зовнішніх так і внутрішніх джерел, а також впровадження сучасних автоматизованих інформаційних технологій дозволяє створити на кожному підприємстві цілеспрямовану систему інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, орієнтовану як на ухвалення стратегічних фінансових рішень, так і на ефективне поточне управління фінансовою діяльністю.

3 Фінансовий аналіз, як інструмент забезпечення управління фінансово-економічною безпекою

Фінансовий аналіз є процесом дослідження фінансового стану і основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості і забезпечення ефективного розвитку.

Для вирішення конкретних завдань управління фінансово-економічною безпекою застосовується ряд спеціальних систем і методів аналізу, що дозволяють одержати кількісну оцінку результатів фінансової діяльності в розрізі окремих її аспектів, як в статистиці, так і в динаміці.

У теорії управління фінансово-економічною безпекою залежно від використовуваних методів розрізняють наступні основні системи фінансового аналізу, що проводиться на підприємстві: горизонтальний

аналіз; вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; аналіз коефіцієнтів; інтегральний аналіз, рис. 3.

I. Горизонтальний (або трендовий) фінансовий аналіз базується на вивченні динаміки окремих фінансових показників в часі. В процесі використання цієї системи аналізу розраховуються темпи зростання (приросту) окремих показників фінансової звітності за ряд періодів і визначаються загальні тенденції їх зміни (або тренда), У фінансовому менеджменті найбільшого поширення набули наступні види горизонтального (трендового) фінансового аналізу:

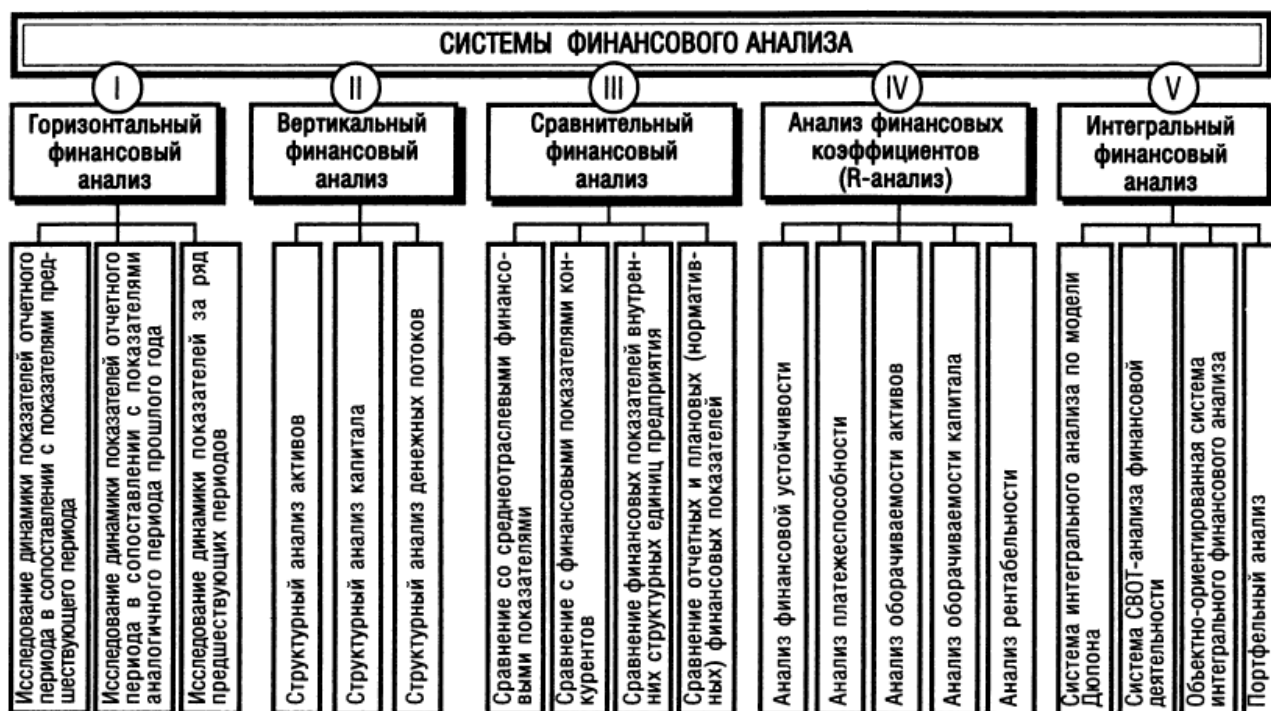

Рис. 3. Системы фінансового аналізу

1. Дослідження динаміки показників звітного періоду в зіставленні з показниками попереднього періоду (наприклад, з показниками попереднього місяця, кварталу, року).

2. Дослідження динаміки показників звітного періоду в зіставленні з показниками аналогічного періоду минулого року (наприклад, показників другого кварталу звітного періоду з аналогічними показниками другого кварталу попереднього року). Цей вид горизонтального фінансового аналізу застосовується на підприємствах з яскраво вираженими сезонними особливостями господарської діяльності.

3. Дослідження динаміки показників за ряд попередніх періодів. Метою цього виду аналізу є виявлення тенденції зміни окремих показників, що характеризують результати фінансової діяльності підприємства (визначення лінії тренда в динаміці).

Всі види горизонтального (трендового) фінансового аналізу доповнюються звичайно дослідженням впливу окремих чинників на зміну відповідних результативних її показників. Результати такого аналітичного

дослідження дозволяють побудувати динамічні факторні моделі, які використовуються потім в процесі планування окремих фінансових показників.

II. Вертикальний (або структурний) фінансовий аналіз базується на структурному розкладанні окремих показників фінансової звітності підприємства. В процесі здійснення цього аналізу розраховується питома вага окремих структурних складових агрегованих фінансових показників. У фінансовому менеджменті найбільшого поширення набули наступні види вертикального (структурного) аналізу:

1. Структурний аналіз активів. В процесі цього аналізу визначаються питома вага оборотних і необоротних активів; по елементний склад оборотних активів; по елементний склад необоротних активів; склад активів підприємства по рівню ліквідності; склад інвестиційного портфеля по видах цінних паперів та інші. Результати цього аналізу використовуються в процесі оптимізації складу активів підприємства.

2. Структурний аналіз капіталу. В процесі цього аналізу визначаються питома вага використовуваного підприємством власного і позикового капіталу; склад використовуваного позикового капіталу по періодах його надання (коротко і довгостроковий повернутий позиковий капітал); склад використовуваного позикового капіталу по його видах – банківський кредит; фінансовий кредит інших форм; товарний (комерційний) кредит і т.п. Результати цього аналізу використовуються в процесі оцінки ефекту фінансового левериджу, визначення середньозваженої вартості капіталу, оптимізації структури джерел формування позикових фінансових ресурсів і в інших випадках.

3. Структурний аналіз грошових потоків. В процесі цього аналізу у складі загального грошового потоку виділяють грошові потоки по операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності підприємства; у складі кожного з цих видів грошового потоку більш глибоко структурується надходження і витрачання грошових коштів, склад залишку грошових активів по окремих його елементах.

III. Порівняльний фінансовий аналіз базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою. В процесі використання цієї системи аналізу розраховуються розміри абсолютних і відносних відхилень порівнюваних показників. У фінансовому менеджменті найбільшого поширення набули наступні види порівняльного фінансового аналізу:

1. Порівняльний аналіз фінансових показників даного підприємства і середньогалузевих показників. В процесі цього аналізу виявляється ступінь відхилення основних результатів фінансової діяльності даного підприємства від середньогалузевих з метою оцінки своєї конкурентної позиції по фінансових результатах господарювання і виявлення резервів подальшого підвищення ефективності фінансової діяльності.

2. Порівняльний аналіз фінансових показників даного підприємства і підприємств-конкурентів. В процесі цього аналізу виявляються слабкі

сторони фінансової діяльності підприємства з метою розробки заходів щодо підвищення його конкурентної позиції на конкретному регіональному ринку.

3. Порівняльний аналіз фінансових показників окремих структурних одиниць і підрозділів даного підприємства (його центрів відповідальності). Такий аналіз проводиться з метою порівняльної оцінки і пошуку резервів підвищення ефективності фінансової діяльності внутрішніх підрозділів підприємства.

4. Порівняльний аналіз звітних і планових (нормативних) фінансових показників. Такий аналіз складає основу організованого на підприємстві контролінгу поточної фінансової діяльності. В процесі цього аналізу виявляється ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних), визначаються причини цих відхилень і вносяться рекомендації по коректуванню окремих напрямів фінансової діяльності підприємства.

IV. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз) базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи аналізу визначаються різні відносні показники, що характеризують окремі результати фінансової діяльності і рівень фінансового стану підприємства. У фінансовому менеджменті найбільшого поширення набули наступні групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства; коефіцієнти оцінки платоспроможності (ліквідності) підприємства; коефіцієнти оцінки оборотності активів; коефіцієнти оцінки оборотності капіталу; коефіцієнти оцінки рентабельності та інші.

V. Інтегральний фінансовий аналіз дозволяє одержати найбільш поглиблену (багатофакторну) оцінку умов формування окремих агрегованих фінансових показників. У фінансовому менеджменті найбільшого поширення набули наступні системи інтегрального фінансового аналізу:

1. Система інтегрального аналізу ефективності використання активів підприємства. Ця система фінансового аналізу, розроблена фірмою «Дюпон» (США), передбачає розкладання показника «коефіцієнт рентабельності активів» на ряд приватних фінансових коефіцієнтів його формування, взаємозв'язаних в єдиній системі. В основі цієї системи аналізу лежить «Модель Дюпона» (розроблена фірмою «Дюпон», США), відповідно до якої коефіцієнт рентабельності використовуваних активів підприємства є твором коефіцієнта рентабельності реалізації продукції на коефіцієнт оборотності (кількість оборотів) активів:

$$P_A = P_{PI} \times KO_A$$

де P_A – коефіцієнт рентабельності використовуваних активів;

P_{PI} – коефіцієнт рентабельності реалізації продукції;

KO_A – коефіцієнт оборотності (кількість оборотів) активів.

Для інтерпретації результатів, одержаних при розрахунку моделі Дюпона, може бути використана спеціальна матриця, представлена на рис. 4. За допомогою вказаної матриці можна виявити основні резерви подальшого підвищення рентабельності активів підприємства – збільшити рентабельність реалізації продукції; прискорити оборотність активів; використовувати обидва ці напрями.

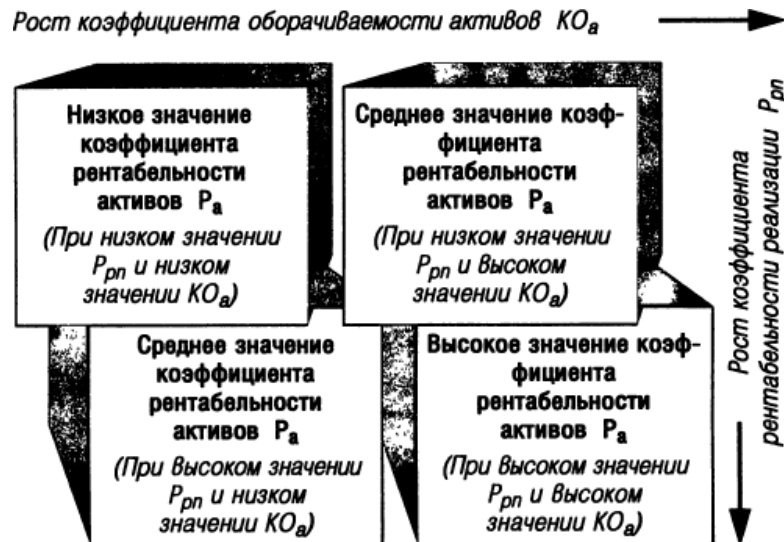

Рис. 4. Матриця оцінки результату інтегрального аналізу коефіцієнта рентабельності активів підприємства

Для інтегрального аналізу ефективності використання власного капіталу підприємства може бути використана наступна трифакторна Модель Дюпона:

$$P_{СК} = \frac{ЧП_0}{СК} = \frac{ЧП_0}{P} \times \frac{P}{A} \times \frac{\bar{A}}{СК}$$

- де $P_{СК}$ – рентабельність власного капіталу;
 $ЧП_0$ – сума чистого прибутку в даному періоді, одержана від всіх видів господарської діяльності;
 $\bar{СК}$ – середня сума власного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна);
 \bar{A} – середня сума всіх використовуваних активів підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна);
 P – загальний об'єм реалізації продукції в даному періоді.

2. Система SWOT-аналізу фінансової діяльності

- S – Strengths (сильні сторони підприємства);
- W – Weaknesses (слабкі сторони підприємства);
- O – Opportunities (можливості розвитку підприємства);
- T – Threats (погрози розвитку підприємства).

Основним змістом SWOT-аналізу є дослідження характеру сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства, а також позитивного або негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) чинників на умови її здійснення в майбутньому періоді.

3. Об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу формування чистого прибутку підприємства. Концепція інтегрованого об'єктно-орієнтованого аналізу, розроблена фірмою «Модернсофт» (США), базується на використанні комп'ютерної технології і спеціального пакету прикладних програм. Основою цієї концепції є представлення моделі формування чистого прибутку (або іншого результативного показника фінансової діяльності) підприємства у вигляді сукупності взаємодіючих первинних фінансових блоків, що моделюють «класи» елементів, що безпосередньо формують суму чистого прибутку. Користувач сам визначає систему таких блоків і класів виходячи із специфіки фінансової діяльності підприємства, щоб відповідно до бажаного ступеня деталізації представити в моделі всі ключові елементи формування прибули. Після побудови моделі користувач наповнює всі блоки кількісними характеристиками відповідно до звітної інформації по підприємству. Систему блоків і класів можна розширити і поглибити у міру зміни напрямів діяльності підприємства і появи докладнішої інформації про процес формування прибули.

4. Система портфельного аналізу. Цей аналіз заснований на використанні «портфельної теорії», відповідно до якої рівень прибутковості портфеля фондових інструментів розглядається в одній зв'язці з рівнем ризику портфеля (система «прибуток-ризик»). Відповідно до цієї теорії можна за рахунок формування «ефективного портфеля» (відповідного підбору конкретних цінних паперів) понизити рівень портфельного ризику і відповідно підвищити відношення рівня прибутковості до ризику. Процес аналізу і підбору в портфель таких цінних паперів і складає основу використання цієї системної теорії.

4 Фінансове планування, як інструмент забезпечення управління фінансово-економічною безпекою

Фінансове планування є процесом розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників по забезпеченню розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищенню ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді.

Фінансове планування на підприємстві базується на використанні трьох основних його систем:

1. Перспективного планування фінансової діяльності підприємства.
2. Поточного планування фінансової діяльності підприємства.
3. Оперативного планування фінансової діяльності підприємства.

Всі системи внутрішньо фірмового фінансового планування знаходяться у взаємозв'язку і реалізуються в певній послідовності. На первинному початковому етапі цього процесу здійснюється перспективне фінансове планування, яке покликане реалізувати стратегічні цілі розвитку підприємства, а також визначити завдання і параметри поточного фінансового планування. У свою чергу, поточне фінансове планування формуючи планові завдання фінансового розвитку підприємства в рамках майбутнього року, створює основу для розробки і доведення до виконавців оперативних бюджетів (і інших форм оперативних планових завдань) зі всіх основних питань фінансової діяльності.

I. Система перспективного фінансового планування є найбільш складною з даних систем і вимагає для своєї реалізації високої кваліфікації виконавців. Це планування полягає в розробці прогнозу основних показників фінансової діяльності і фінансового стану підприємства на довгостроковий період.

Початковими передумовами для розробки довгострокового фінансового плану по найважливіших напрямках фінансової діяльності підприємства є:

1. Цілі фінансової стратегії підприємства (виражені конкретними кількісними цільовими показниками).

2. Фінансова політика підприємства по окремих аспектах фінансової діяльності (відображається в системі розробленої фінансової стратегії).

3. Прогнозована кон'юнктура фінансового ринку в розрізі основних його видів – кредитного, фондового, валютного і ін.

4. Прогнозовані зміни інших чинників зовнішнього середовища і внутрішнього розвитку підприємства.

5. Результати горизонтального (трендового) аналізу найважливіших показників фінансової діяльності підприємства за ряд попередніх років.

Оскільки ряд початкових передумов довгострокового фінансового плану по найважливіших напрямках фінансової діяльності підприємства носять імовірнісний характер і розкид їх параметрів в умовах сучасної економічної нестабільності країни досить високий, цей план бажано розробляти в декількох варіантах – оптимістичному, реалістичному і песимістичному.

Довгостроковий фінансовий план по найважливіших напрямках фінансової діяльності підприємства складається, як правило, на майбутні три роки з розбиттям по окремих роках прогнозованого періоду. Форма такого плану носить довільний характер, але в ньому повинні одержати віддзеркалення найбільш важливі параметри фінансового розвитку підприємства, визначувані цілями його фінансової стратегії. До основних таких параметрів належать:

- прогнозована сума активів підприємства (в цілому, в т.ч. оборотних);
- прогнозована структура капіталу (співвідношення власного і позикового його видів);
- прогнозований об'єм реального інвестування підприємства;

- прогнозовані сума чистого прибутку підприємства і показник рентабельності власного капіталу;
- прогнозована сума амортизаційного потоку (відповідно до вибраної амортизаційної політики підприємства);
- прогнозоване співвідношення розподілу чистого прибутку підприємства на споживання і накопичення (відповідно до вибраної дивідендної політики підприємства);
- прогнозована сума чистого грошового потоку підприємства.

В процесі прогнозування основних показників довгострокового фінансового плану підприємства використовуються наступні основні методи:

1. Метод кореляційного моделювання. Суть цього методу полягає у встановленні кореляційної залежності між двома даними показниками в динаміці і подальшому прогнозуванні одного з них залежно від зміни іншого (базового). У фінансовому менеджменті широкого поширення набуло прогнозування суми активів підприємства (в цілому і окремих їх видів), а також деяких інших показників залежно від зміни об'єму реалізації продукції.

2. Метод оптимізаційного моделювання. Його суть полягає в оптимізації конкретного прогнозованого показника залежно від ряду умов його формування. Цей метод використовується у фінансовому менеджменті при прогнозуванні структури капіталу, чистого прибутку і деяких інших показників.

3. Метод багатофакторного економіко-математичного моделювання. Суть цього методу полягає в тому, що прогнозований показник визначається на основі конкретних математичних моделей, що відображають функціональний взаємозв'язок його кількісного значення від системи певних чинників, також виражених кількісно. У фінансовому менеджменті широко використовуються різноманітні моделі стійкого зростання підприємства, що визначають об'єми його зовнішнього фінансування залежно від темпу зростання реалізації продукції (або в зворотній постановці) та інші.

4. Розрахунково-аналітичний метод. Його суть полягає в прямому розрахунку кількісних значень прогнозованих показників на основі використання відповідних норм і нормативів. У фінансовому менеджменті цей метод використовується при прогнозуванні суми амортизаційного потоку (на основі використання різних методів амортизації), а відповідно і чистого грошового потоку (при раніше спрогнозованій сумі чистого прибутку підприємства).

5. Економіко-статистичний метод. Суть цього методу полягає в дослідженні закономірностей динаміки конкретного показника (визначенні лінії його тренда) і розповсюдженні темпів цієї динаміки на прогнозований період. Не дивлячись на відносну простоту цього методу, його використання дає найменшу точність прогнозу, оскільки не дозволяє врахувати нові тенденції і чинники, що впливають на динаміку даного показника. Цей метод може застосовуватися в прогнозних розрахунках лише при незмінності умов формування того або іншого фінансового показника, що в наших економічних умовах вельми проблематично.

В процесі прогнозування основних показників довгострокового фінансового плану підприємства можуть бути використані і інші методи (метод експертних прогнозних оцінок, балансовий і т.п.).

II. Система поточного фінансового планування базується на розробленому довгостроковому плані по найважливіших аспектах фінансової діяльності. Це планування полягає в розробці конкретних видів поточних фінансових планів, які дозволяють визначити на майбутній період всі джерела фінансування розвитку підприємства, сформувати структуру його доходів і витрат, забезпечити постійну платоспроможність підприємства, зумовити структуру його активів і капіталу на кінець планованого періоду.

Поточні плани фінансової діяльності розробляються на майбутній рік з розбиттям по кварталах.

Початковими передумовами для розробки поточних фінансових планів підприємства є:

- прогнозовані показники довгострокового фінансового плану підприємства;
- плановані об'єми виробництва і реалізації продукції і інші економічні показники операційної діяльності підприємства;
- система розроблених на підприємстві норм і нормативів витрат окремих ресурсів;
- діюча система ставок податкових платежів;
- діюча система норм амортизаційних відрахувань;
- середні ставки кредитного і депозитного відсотків на фінансовому ринку;
- результати фінансового аналізу за попередній рік.

Основними видами поточних фінансових планів, що розробляються на підприємстві, є:

1. План доходів і витрат по операційній діяльності – є одним з основних видів поточного фінансового плану підприємства, що складається на первинному етапі його фінансової діяльності (оскільки ряд його показників служить початковою базою розробки інших видів поточних фінансових планів).

Метою розробки цього плану є визначення суми чистого прибутку по операційній діяльності підприємства.

В процесі розробки цього плану повинна бути забезпечена чіткий взаємозв'язок планованих показників доходів від реалізації продукції (валового і чистого), витрат, податкових платежів, балансового і чистого прибутку підприємства.

2. План надходжень і витрачання грошових коштів – покликаний відображати результати прогнозування грошових потоків підприємства. Цей план замінює план формування і використання його фінансових ресурсів, що раніше складається на підприємстві.

Метою розробки цього плану є визначення об'єму і джерел формування фінансових ресурсів підприємства; розподіл фінансових ресурсів по видах і

напрямах його господарської діяльності; забезпечення постійної платоспроможності підприємства на всіх етапах планового періоду.

У цьому плані повинна бути забезпечена чіткий взаємозв'язок показників залишку грошових коштів на початок періоду, їх надходження в плановому періоді, їх витрачання в плановому періоді і залишку грошових коштів на кінець періоду.

3. Балансовий план – відображає результати прогнозування складу активів і структури використовуваного капіталу підприємства на кінець планового періоду.

Метою розробки балансового плану є визначення необхідного приросту окремих видів активів із забезпеченням їх внутрішньої збалансованості, а також формування оптимальної структури капіталу, що забезпечує достатню фінансову стійкість підприємства в майбутньому періоді.

При розробці балансового плану використовується укрупнена схема статей балансу підприємства, що відображає вимоги його побудови стосовно специфіки конкретної організаційно-правової форми діяльності (товариства з обмеженою відповідальністю; акціонерного суспільства і т.п.).

Окрім перерахованих основних видів поточних фінансових планів на підприємстві можуть розроблятися і інші їх види (наприклад, програма реальних інвестицій в розрізі окремих інвестиційних проєктів, емісійний план і т.п.).

III. Система оперативного фінансового планування базується на розроблених поточних фінансових планах. Це планування полягає в розробці комплексу короткострокових планових завдань по фінансовому забезпеченню основних напрямів господарської діяльності підприємства. Головною формою такого планового фінансового завдання є бюджет.

Бюджет є оперативним фінансовим планом короткострокового періоду, що розробляється звичайно в рамках до одного року (як правило, в рамках майбутнього кварталу або місяця), що відображає витрати і надходження фінансових ресурсів в процесі здійснення конкретних видів господарської діяльності.

Він деталізує показники поточних фінансових планів і є головним плановим документом, що доводиться до «центрів відповідальності» всіх типів.

